

БАСТАУЫШ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНА АҢЫЗ-ӘҢГІМЕЛЕРДІ «МӘДЕНИ МҰРА» АЯСЫНДА ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Кең қанат жайып келе жатқан ғаламдану процесі әр халықтың өзіндік бет-бейнесін әлемдік деңгейде сақтап қалу, ұлттық ерекшеліктерімізді қазіргі өркениет талаптарына сай жетілдіру мәселесі зор маңызға ие болып отыр. Солардың бірі – ұлттық мәдени мұралар. Қазақ халқының да ұлттық мәдени мұралары әлемдік мәдени мұралармен терезесі тең. Қазақ халқының ұлттық рухани құндылықтары ғасырлар бойы жасалған және уақыт тезінен шыныққан, болашақ ұлттық тұлғаларды тәрбиелеу мен білім беруде тендересіз ролі бар. Халықтың тарихи қалыптасқан негізі рухани құндылықтарға: ана тілі, ділі мен діні және салт-дәстүрлөрі мен мәдениеті жататыны белгілі.

Рухани-мәдени қазынамызды әрі қастерлеп, әрі игілігімізге жаратудағы, әрі әлем мойындағар, оны жеті жүртқа танытар қыымбат құндылығымызға айналдыру жолындағы түрлі шаралар жасалуда.

Елбасының Н.Ә.Назарбаевтың тікелей тапсырмасымен жасалып жатқан «Мәдени мұра» бағдарламасы мемлекеттің мәдениетке, әдебиетке стратегиялық ұстанымын айқындаумен қатар қазақстандық жаңа қауымдастықтың өскелен әлеуеті мен гуманистік бағыт-бағдарын танытуда мемлекеттік «Мәдени мұра» бағдарламасы бойынша ұлттық құндылықтарымызды адамзаттық мұраға айналдыру мемлекеттік дәрежедегі қажеттілігі туындал отыр.

Мәдени мұралар – адамзаттың өз тарихында жасалған және дамыған қоғамдық-тарихи процестің мазмұны ретінде адамды шығармашыл, белсенді тұлға ретінде қалыптастыратын ұлттық мәдени құндылықтар жиынтығы. Кез келген әрбір тұлғаның мақтаныш тұтар ұлттық мәдени құндылығы – ұлттың ұлт болып қалыптасуы мен дамуы туралы сақталған ұлттық мәдени мұралар мен жәдігерлер. Осы тарихи ұлттық мұралар мен жәдігерлерді білу және оны қастерлеудің тәрбиелік маңызы өте зор. Қазіргі жаһандану заманында ұлттымыз бен мемлекеттің қорғау үшін осы сақталған мәдени мұраларымыз бен жәдігерлеріміз туралы акпаратты қайта жаңғырып, оны деңгейлік білім беру мазмұнына үйлесімді түрде енгізе отырып, окушылардың, тәрбиешілердің, мұғалімдердің тіпті ата-аналардың да ұлттық дүниетанымын мемлекеттік деңгейде дамыту негізі мақсатқа айналуы тиіс.

Рухани құндылықтарды игеру механизмі адамгершілік құндылықтардың қалыптасуындағы адамның өзін-өзі тануы барысында жүзеге асады. Оның алғашқы деңгейі – игеретін құндылықтардың монін ашу нәтижесінде адамның адамгершілік құндылық бағдарына ие болуы. Соңғы жылдары білім беру жүйесінде елімізде жүргізіліп жатқан реформалық үрдістерде құндылықтарды қалыптастырудың педагогикалық механизмі оку-тәрбие үрдісінде жіті қарастырылуда.

Адам бойында жеке тұлғалық қасиеттердің пайда болуы ізгілік мәдениеттің негізін құрайтын гуманистік құндылықтар жүйесін менгерумен байланысты болғандықтан мәдени мұраның басты

салаларының бірі ауыз әдебиеті яғни ұлттық фольклорымыз. Оның ішінде біз қарастырып отырған мәселе – аныз-әңгімелер пайда болады. Халқымыздың қастерлеп келген аныз-әңгімелердің табиғатын, болмысын тану, оның асылын жас ұрпақтың рухани азығына айналдыра отырып, оларды адамгершілік тәрбиесіне тиімді пайдалану мектептің оқу-тәрбие ісінің негізгі талабы.

«Өнер алды – қызыл тіл» ойлы да саналы сөзді саф алтынға балаған ата-бабаларымыз, тіл өнерін адамның өмірінің айнасы, халықтың мәдениеті мен ақыл-ойының алтын қоймасы санаған.

Қазактың ұлттық құндылықтарын құрайтын ертеңі, аныз-әңгімелерінде, айтыс өнерінде, терметолғауларында т.б. ауыз әдебиетінде келер ұрпақ қамы, бостандық, адамгершілік, имандылық, ар-ојдан мәселелері жан-жақты қамтылған және сол арқылы «білімдіден шыққан сөз талаптыға болсын кез» деп ұрпақ тәрбиелеу мәселесі көзделген.

Ауыз әдебиетімен сусындаған ұлттың салт-дәстүрі мен әдет-ғұрпын, ұлттық рухани құндылығын білмеген, зерделемеген ұрпақ «елім деп еміреніп, жүртym деп жыламасы» белгілі.

Қазақ ежелден сөз өнерін қадір тұтқан, бір ауыз сөзге токтаған. Еш халықта жоқ қисса-дастандарымыз, халық ертеғілері, аныз-әңгімелер, батырлар жырлары атадан қалған асыл мұраларымыз. Осы мол байлықты жинақтап, балалардың жас ерекшелігіне қарай іріктең келешек ұрпаққа жеткізу, мазмұнын санасына сініру біздің басты мақсатымыздың бірі.

Аныз-әңгімелерді оқу-тәрбие үрдісінде пайдалануға немесе оларға деген қызығушылыққа арналған зерттеулеріне жасаған талдау аныз-әңгімелерді оқи отырып, оқушылардың бойында адамгершілік құндылықтардың менгерілетіндігін байқадық. Олай болатын болса, біздің алдымызда болашақта

-аныз-әңгімелерді оқыту арқылы оқу-тәрбие үрдісінде баланың бойындағы адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру;

-аныз-әңгімелердегі кейіпкерлердің саналы қасиетіне елкітей отырып оқу-тәрбие үрдісінде бала бойында адамгершілік құндылықтарды дамыту.

-аныз-әңгімелерді оқу-тәрбие үрдісінде пайдалана отырып, баланы адамгершілік құндылықтарға тәрбиелеу міндеті жүктеледі.

ӘДЕБИЕТ

1. Қазақстан Республикасының «Мәдени мұра» бағдарламасы. Алматы, 2007.
2. Досмұхamedов X. Қазақ халық әдебиеті. Алматы, 1991.
3. Рахметова С. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. Алматы, 2005.